

UTFLYKTSGUIDE: Gautoberget

Höjd 706 m ö.h. WGS84 66°15'58.3"N 16°45'30.4"E SWEREF99 TM (nord, öst) 7350689, 578969

Kort vandring till toppen med stor belöning. Från Gautobergets höjd ser man Laisälvens deltaområde Iraft, Kráhpiesvárrie och Svájppá.

Färdbeskrivning: Åk till Laisvall, 37 km från Arjeplog. Fortsätt norrut mot Adolfström. Efter 25 km i Gautosjö leder en stig mot toppen.

Avstånd till toppen: Ca 2 km.

Svårighetsgrad: Lätt vandring. Den sista stigningen, ca 200 m, upp till toppen är brant.

Utrustning: Vid torrt väder tar man sig torrskodd upp. Gardera gärna med myggmedel och regnkläder.

Utsikt: Blick västerut över Laisälvens "midja" med sjöarna Mittisjön, Gasskajávrrre, och Gávtojavrrre, Gautosjön, samt Märkforsen. I nordväst reser sig Tjeäksá i 92 m ö.h. och Svájppá i 429 m ö.h.

Skydd: Finns ej på toppen, men bord och bänkar.

Stig: Efter ca 1 km går stigen till höger. Till vänster fortsätter stigen i ytterligare 5 km till sjön Luobdne.

FOTO ANNA-LENA LESTÄNDER

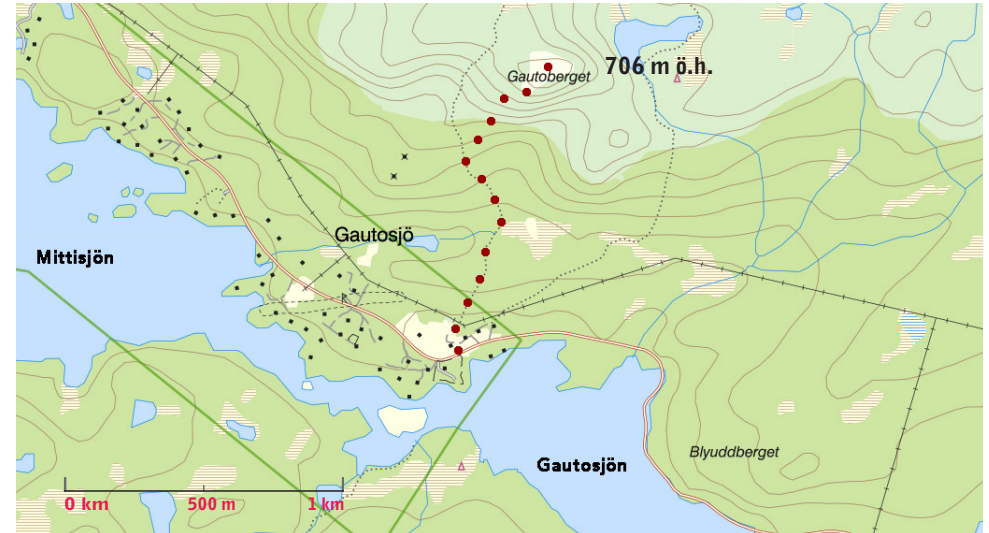

Åkerbär (*Rubus arcticus*)

Lappblågull (*Polemonium caeruleum*)

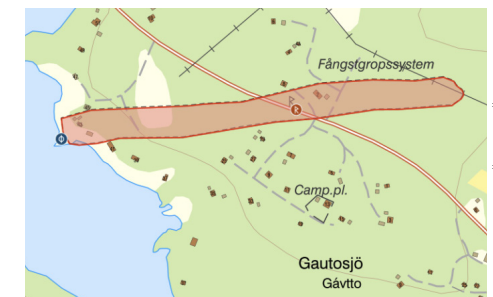
FOTO MATS NETTELBLADT

Gautoberget är en del av Laisdalen. Sedan årtusenden har samer levt i markerna i samspel med renen. 1700-talets gruvepok i Nasafjäll förde med sig nya människor och uppodling av mark. I Adolfström, fem km nordväst från Gautosjö, byggdes 1774 en hytta för smältning av malm från gruvan i Nasafjäll, men år 1810 upphörde verksamheten.

Gautosjö är genom ett sund förbunden med sin övre halva benämnd Gasskajávrrre, där *gasska* betyder 'mellan' och sjön därför på svenska fått namnet *Mittisjön*. Ordet "gaut" kommer av "kuou'ta", mellersta, som ligger i mitten", skrev språkforskaren Björn Collinder 1962. Förleden i Gautosjö, *Gavtuojávrrre*, återgår alltså på *gavtuo* 'den mellersta' och talar om att denna

sjö ligger mitt emellan två andra delar i vattensystemet. Motsvarigheten till denna term är på pitesamiska *guävvde* och på umesamiska *gavtuo*. Berget har i detta fall fått namn efter sitt läge vid Gautosjö. Berget har idag en svensk efterled vars motsvarighet på samiska är *várre* 'berg'.

Fångstgropssystem. Fler än tjugopropar för fångst av älg och vildren har dokumenterats intill Gautosjö. Ca 500 m långt system. Fångstmetoden förbjöds 1864.

KARTA FORNSÖK, RÅÄ 2020

"Lätt att gå, fina stigar och intensiv flora. Väl på toppen belönades vi med fantastisk utsikt över en vacker del av Laisdalen med byarna Gaut och Adolfström i tydligt sikte" (Johan Fjellström med vy nordväst).

FOTO JOHAN FJELLSTRÖM

Striden om Vindelälven / Laisälven. Under 1960-talet uppstod en stor elbrist i landet när industrin var på fram-marsch. Det statliga företaget Vattenfall planerade en utbyggnad av Vindelälven och dess biälv Laisälven. Planerna omfattade elva kraftstationer i Vindelälven, som tillsammans med en tolfte kraftstation vid Gávttöjåvrres utlopp skulle producera totalt 2,8 miljarder kWh per år. Möjligheterna att skapa stora vattenmagasin bedömdes då vara bättre i Laisälven än i Vindelälven och därmed blev regleringen av Laisälven nyckeln till hela projektet med Vindelälven. Idén var att bygga en damm vid Märkforsen. Den skulle bli ett tre mil långt och en mil brett vattenmagasin. Vattennivån beräknades till närmare 50 meter och därmed skulle stora områden komma under vatten, exempelvis byn Gautosjö. Men efter omfattande protester stoppades utbyggnaden 1970.

Källa och lästips: Marianne Hofman & Erland Segerstedt, *En skvätt om Arjeplog* (2017). *Tio år med floran i Pite Lappmark*, utgiven av Föreningen Pite lappmarks flora (2019).

Gautosjön / Gávttöjåvrre från stigen till Märkforsen.

Vattnen nära Gauto är uppskattade fiskeområden. I Iraft, Mittisjön och Gautosjön finns endast bestånd av röding och öring.

I början av 1930-talet filmade Stig Wesslén örnar och andra djur i Laisdalen. En av hans mest viktiga platser var Gauto-sjö. Flera naturbilder ur filmen *Ronja Rövardotter* är hämtade ur Wessléns *Den levande skogen*.

Serien med utflyktsguider 2020 utges av Arjeplogs kommun i samarbete med Top of Arjeplog. Statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt (LONA) är medfinansierade. Arjeplogs kommun © Lantmäteriet, Geodatasamverkan. Kartunderlag från Lantmäteriets fjällkarta www.kso.etjanster.lantmateriet.se. Använd gärna denna sida för att planera utfärder. Guiderna finns här: www.arjeplog.se, www.arjeploglapland.se och www.topofarjeplog.org.

Skyddad natur

Gautoberget är en del av skyddad och uppmärksammat natur:

- Laisdalens fjällurskog är ett tio mil långt stort naturreservat, beläget på båda sidor om Laisälven. Laisdalen fjällurskog är till stor del bevuxet med fjällbarrskog, nedströms Laisvall dominerar granen, uppströms tallen. Inom naturreservat finns privata områden – däribland fiske- och gruvtigheter som inte omfattas av naturreservatbeslutet.
- Biosfärområde Vindelälven-Juhttáahkka inom FN-organet Unescos biosfärprogram. Här är Laisälven en del. Statusen innebär inga nya restriktioner. En Unesco-utmärkelse är ett erkännande av alla hållbara framtidsinitiativ som pågår i området och skapar utvecklingsmöjligheter – och blir därtill en förebild för Sverige och jämförbara områden i andra länder.
- Natura 2000 skapades inom EU för att hejda utrotningen av djur och växter och för att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Natura 2000-områden utses med stöd av två EU-direktiv: fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet. Där listas 170 naturtyper (i miljöbalken kallas de "livsmiljöer" och i EU-lagstiftning "habitat") och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla.

Bostäder och turistanläggningar i Gautosjö.

Tidig turism

Till Gautosjö kom tidigt turister från när och fjärran. I slutet av 1800-talet reste man med båt till Båtsjaur via Uddjaure och Aisjaure. Därefter vandrade man från dagens Laisvallby och vidare norrut. En annan rutt gick från byn Jutis med stig till Hällbacken. Därefter var det 14 km till Gautosjö. Självklart nyttjade man isvägar när så var möjligt på Laisan, på sommaren var det båt – även ibland med segel – som nyttjades. Först år 1960 fick byn körbar väg och 2005 asfalterades sträckan Laisvall till Adolfström. Idag finns ett stort utbud av stugor att hyra i Gautosjö, mindre butiker, liksom uthyrning av skoter, fiskeutrustning och båt. För vandraren finns små och stora utmaningar att ta sig an.

Välkommen till Turistinformationen i Arjeplog! Silvermuseet, Guld Klas torg 938 31 Arjeplog Tel. 0961-145 20 turist@arjeplog.se www.arjeplog.se

Vad innebär allemansrätten?

Den unika allemansrättens grundregel är **inte störa – inte förstöra**. Här något att tänka på:

- Du får vandra nästan överallt förutom på tomter, planteringar och vid bostadshus.
- Du får ta nedfallna kottar och löst liggande pinnar och grenar på marken som ved till elden. Men det är inte tillåtet att hugga eller såga ner träd eller buskar, eller att ta ris, grenar eller näver från levande träd. Det är heller inte tillåtet att använda vindfallen som ved.
- Du får inte jaga, störa, fånga eller skada djur, ungar, bon eller ägg. Hundar får inte vara lösa tiden 1 mars till 20 augusti när djuren har ungar. Även annan tid på året måste hunden hållas under sådan tillsyn att den hindras från att förfölja vilt och ren.
- I Arjeplogs fjäll och skogar behövs särskild hänsyn tas till renskötseln. Upplev renarna på avstånd. Respektera renskötarnas arbetsplatser och privatliv vid visten och renhagar. Om du hamnar i en renflyttning håll dig undan och gör så lite väsen av dig som möjligt tills hjorden passerat.
- Du får fritt plocka vilda blommor, bär och svamp. Kolla först vilka växter som är fridlysta. I reservat eller nationalpark gäller särskilda bestämmelser. Att knacka loss sten ur berg eller hugga in sitt namn i berghällar är inte tillåtet. Enstaka mindre lösa stenar kan man plocka med sig.
- Ser du skräp i naturen – ta gärna med det, om det är möjligt!

Källa: www.naturvardsverket.se. Ladda gärna ned skriften: "Fridlysta växter och djur i Sverige" (2012).

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av Europas allra mest värdefulla naturområden. I Arjeplogs kommun finns 22 områden däribland Akkelis, Björknäs, Daita, Granberget, Hornavan-Sävdajaure, Laisdalen, Laisälven, Långsjön-Gåbrek, Märkberget, Nimtek, Pieljekaise, Piteälven, Rakåive, Ramanj, Ståkke-Bårgå, Sulitelma, Tjeggelvas, Tjålmejaure,